

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA IV

MAKARSKA 1964.

BROJ 3

SUDJELOVANJE VJERNIKA

(3. članak uz saborsku liturgijsku Uredbu)

Ne treba mnogo tražiti koja je glavna misao vodilja Uredbe. Sabor želi obnoviti i unaprijediti liturgijski život cijele Crkve, da u njemu sudjeluju vjernici. Kad Uredba spominje to sudjelovanje, onda uza nj nagomilava, protiv svog običaja, pridjeve: puno, svjesno, zajednici svojstveno i dr. A i gdje se sudjelovanje ne spominje izričito, podrazumijeva se skoro u svakom članu Uredbe. Zaista, »Majka Crkva živo želi da se svi vjernici privedu k onoj punoj, svjesnoj i djelatnoj suradnji kod liturgijskih obreda koju traži sama narav liturgije i na koju, na temelju krštenja, ima pravo i dužnost kršćanski puk, »izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, pridobljeni narod«. U obnavljanju i promicanju svete liturgije najviše treba nastojati oko toga punog i djelatnog sudjelovanja svega puka. Liturgija je, naime, prvo i nenadoknadivo vrelo iz kojega neka vjernici crpe pravi kršćanski duh. Stoga je pastiri duša moraju dužnim poučavanjem marljivo promicati u čitavoj svojoj pastoralnoj djelatnosti« (čl. 14).

Uredba će sa svojim propisima i još više svojom primjenom uspjeti u koliko će privući vjernike k sudjelovanju u liturgiji. Njezini su propisi neobično širokogrudni i dalekovidni, a kad je papa Pavao VI stavio na čelo posaborskog Vijeća za primjenu liturgijske Uredbe kard. Lercara, protagonistu tog sudjelovanja vjernika u liturgiji, i oko njega tako veliku četu eminentno pastoralno usmjerenih biskupa i liturgista, onda imamo sigurnu nadu da će i primjena Uredbe sva ići za tim da što više angažira u liturgiji sve vjernike. Uredba to upravo nužno traži. U tom je pogledu ona vjesnica novog liturgijskog proljeća u Crkvi, kako je ujedno i vrhunac svih liturgijskih nastojanja zadnjih decenija. Nije, naime, novo traženje da vjernici sudjeluju kod liturgije. Neprestano odjekuje od početka pontifikata sv. Pija X. Stoga prije nego promotrimo odnosne poje-

dinosti iz Uredbe, pogledajmo danas: I) Tko je sve tražio sudjelovanje vjernika u liturgiji i II) Što ono traži najprije od nas liturga.

I

Pedeset godina prije nego je II vatikanski Sabor izglasao svoju prvu i to baš liturgijsku Uredbu, sv. Pijo X izdao je svoj glasoviti Motu proprio o crkvenoj glazbi 22. XI 1903. Učinio je to zaista na »vlastitu pobudu«, njegova Kuriya nije na to bila spremna. Pokazala je to, kad je taj papin dokumenat trebala prevesti s talijanskoga na latinski. Originalni je zahtjev »la partecipazione attiva ai sacrosanti misteri e alla preghiera pubblica e solenne della Chiesa« razvodnila sa »ex actiosa cum sacrosanctis mysteriis, publicis solemnibusque Ecclesiae precibus communicatione«. Ali rimska kurija zna slušati papu, pa je pomalo prodro i sve se više čuo puniji izraz »actiosa participatio«. Kad ne bi sv. Pijo X bio ostavio Crkvi nego taj amanet, zaslužio bi njenu vječnu harnost.

Papa je *Benedikt XV* nastavio nastojanje svoga predšasnika, pa kad se u ožujku 1915. održao na Monseratu (Španjolska) liturgijski kongres upravio mu je preko svog tajnika kard. Gaspari-a pismo: »Širiti među vjernike tačno poznavanje liturgije; ulijevati u srca sveti užitak za obrasce, obrede i pjevanje kojima oni, sjedinjeni sa svojom zajedničkom Majkom Crkvom, iskazuju štovanje Bogu; privući ih k sudjelovanju (partecipazione attiva) svetim otajstvima i crkvenim blagdanima — sve to ima divno poslužiti, da sjedini puk sa svećenikom i da ga dovede u crkvu, da mu gaji pobožnost, usplamti vjeru i popravi život«.

Poznato je koliko je *Pijo XI* poticao vjernike na apostolat u Katoličkoj akciji pod vodstvom hijerarhije, pa je stoga htio, da i kod svetih obreda ne budu prisutni »kao tuđinci ili nijemi gledaoci«. Ni u jednom crkvenom dokumentu nije uloga vjernika toliko približena ulozi svećenika koliko je to učinio taj papa u enciklici o zadovoljštini presv. Srcu Isusovu 8. V 1928. riječima: »U učestvovanju ovog otajstvenog svećeništva i dužnosti naknadiivanja i žrtve dionici su ne samo oni kojima se naš Svećenik Isus Krist služi kao službenicima za prinašanje čiste žrtve Božjem imenu na svakom mjestu od istoka do zapada sunca, nego i svi kršćani, od prvaka apostola nazvani »izabrani rod, kraljevstvo svećenstvo«, moraju je za grijeh svoje i svega ljudskog roda prikazivati skoro ne drukčije (haud aliter

propemodum) od svakog svećenika koji se uzima između ljudi i postavlja u službu Boga na korist ljudi«. Dakle, vjernici sudjeluju kod liturgije »skoro ne drukčije« od zaređenih svećenika. Odatle im i zajednička dužnost za apostolski, misijski i svaki drugi slični rad.

Naš je Sabor sazvao Ivan XXIII, ali nije pretjerano reći, a kazao je to nedavno i kard. Döpfner, da ga je pripremio svojim dugim i plodnim pontifikatom papa Pijo XII. Bez ikakve sumnje to vrijedi za saborsku Uredbu o svetom bogoslužju i o njezinoj misli vodilji koju enciklika »Mediator Dei« ovako naglašava biskupima: »Iz petnih žila nastojte i za tim, da se onim načinima i pomagalima, koje vaša razboritost bude smatrala zgodnijima, postigne jedinstvo mišljenja i osjećanja između svećenstva i naroda; i da kršćanski puk tako djelotvorno sudjeluje kod liturgije, da to bude doista sveti čin, kojim svećenik, osobito onaj, koji se u povjerenju mu župi brine oko duša, ujedinjen sa skupom vjernika prinosi dužno štovanje vječnom božanstvu«.

Načelo o sudjelovanju vjernika po prvi je put ušlo u službene rubrike za pape Ivana XXIII, kad br. 272. novog Kodeksa rubrika donosi: »Po svojoj naravi misa traži, da kod nje svi prisutni sudjeluju na način koji im pripada«. A dobri je papa više puta požalio narod što ne razumije liturgijske molitve, pa je najviše njegovu utjecaju pripisati da je želja za živim jezikom u liturgiji prodrla i u krugove koji tome nisu bili skloni. U tom je pogledu vrlo značajno što je Ivan XXIII kazao 13. III 1960. na koncu svoje Mise u crkvi S. Maria del Soccorso u Rimu: »Kad pomislim na ovako lijepe molitve koje sam molio, a vi ih niste ništa razumjeli... Zaista će trebati jednog dana učiniti ih vam pristupačnima«. (»Osserv. Rom.« onda nije donio tih papinih riječi, ali ih je uhvatila magnetofonska vrpca i prema njoj ih mnogi objavili, tako npr. J. Gélinan SJ u »Études« 1964, I 15).

Kako na tu stvar gleda sadanji papa Pavao VI neka pokažu riječi što ih je kazao 8. III 1964. u crkvi Velike Bogorodice (kod milvijskog mosta): »Župa je središte crkvenog života! Konačno, ako je istina da je župa ustanovljena za sve, neka prevlada uvjerenje da nju i tvore svi, a ne samo župnik i svećenici koji mu pomažu. Svatko je član, svatko je dio, svatko je živi kamen ovoga hrama. Nitko ne može biti pasivan, egoista; nitko ne smije biti odsutan ili izoliran. Ovdje treba živjeti u zajednici i ljubavi. Tvoje prisustvo ne smije biti bilo kakvo, često bezvoljno, kojiput nepravilno ili žalosno ili nepovjerljivo, nego pri-

sustvo iz uvjerenja, djelotvorno, da se barem pridružiš zajednici kad nas ista molitva najljepše poziva da molimo zajedno. Pogledajte ekumenski Sabor, što čini? Uprav traži način kako da otpečati nijema usta puka koji više ne može ostati u šutnji i nemarnosti, nego mora otvoriti svoju dušu, izliti svoja čuvstva, svoje boli, svoje nade i da prisvoji božanske riječi koje mu duh čine blaženim i svetim«. Ako Bog da, ovaj će papa učiniti za liturgijski život Crkve još više od svojih predšasnika. Plod je dugo sazrijevao i konačno sazrio.

Doprinijeli su k tome mnogi radnici na liturgijskom polju, a neka je za sve naveden najpoduzetniji od svih, *Pius Parsch*. U svom je Klosterneuburgu na liturgijskom zasjedanju 1927. rekao: »Prvo temeljno načelo pučkoliturgijskog apostolata u Klosterneuburgu jest djelatno učešće u liturgiji. Maria Laach pušta da njezini prijatelji liturgije prisustvuju gledajući i slušajući, mi hoćemo da vjernike povučemo u liturgijski čin i zbiivanje. Oni ne smiju biti puki gledaoci, nego moraju biti suradnici, dakako po redu i zadaći koju im je namijenila Crkva. Stoga se tako rado osvrćemo na staru Crkvu, gdje je aktivno sudjelovanje bilo sasvim živo i prisno. Mi ne puštamo vjernike da kod Mise gledaju ili, kako se obično kaže, da Misu »slušaju«, nego hoćemo da aktivno sudjeluju. Oni trebaju skupa nastupati, skupa moliti, skupa pjevati, skupa davati, skupa žrtvovati, skupa primati. Mi ne vodimo vjernike u kakav kor gdje se oficij umjetnički pjeva, nego im časoslov dajemo u ruke. Oni trebaju zajedno moliti, pa i ako nesavršeno; trebaju se priučiti da učestvuju molitvenom zboru Crkve i s njom se osjećati jedno«. Veliki apostol liturgijske obnove sigurno u nebu uživa kad uživamo ono što je on tako obilato sijao.

II

Sama stvar po svojoj naravi, svi zadnji pape i nebrojeni promicatelji jednog od najvitalnijih pokreta u Crkvi traže sudjelovanje vjernika u liturgiji. Dakle je to volja Božja, izražena preko II vatikanskog Sabora. Kako je provesti u djelo? Za detaljne će se naputke pobrinuti Sveta stolica s Vijećem za provođenje saborške liturgijske Uredbe, biskupske konferencije sa svojim odborima i pojedini biskupi sa svojim dijecezanskim odborom. Sve će to provesti župnici, redovnici i redovnice, svi vjernici. U tu je svrhu nužno da najprije prisvojimo duh saborške Uredbe i njezinu misao vodilju o sudjelovanju vjernika kod bogoslužja. Bez toga bi sve ostalo na papiru i mrtvim slovom.

U tom pogledu mnogo toga treba promijeniti i poduzeti, da duh liturgijske Uredbe oživi nas svećenike i preko nas sav Božji narod. Plod je sazrio, ali ga svatko za se mora pojesti, probaviti i asimilirati. Samo toliko će nam koristiti.

1) Za sudjelovanje će se vjernika u liturgiji truditi *svećenik* tek kad pravo spozna što je Crkva. Ona je tajna, najuže povezana s Kristovom tajnom, pa se ne čudimo što još svijetu nije kazala svoje pravo bivstvo. O tome se raspravljalo na I vaticanskom saboru, a to je i glavna tema II vaticanskog sabora. Uredba o svetom bogoslužju je najljepši uvod u nauku o Crkvi. U veljači je ove godine pred ogromnom publikom, među kojom je osobito bila zastupana mladež, održan u Rimu niz predavanja o novoj liturgijskoj Uredbi. Prvo je uvodno predavanje održao kard. Lercaro, za njim P. Vagaggini pod naslovom »La Chiesa si ritrova nella liturgia — Crkva opet nalazi samu sebe u liturgiji«. Zaista, bivstvo Crkve, ona kao zajednica i njezina povezanost s Kristom nigdje ne dolazi tako do izražaja kao u liturgiji.

Kao što ne smijemo u liturgijskim činima gledati privatne čine (čl. 26) tako se moramo posve okaniti mišljenja po kojemu je Crkva samo hierarhija. Možda je krivo shvaćena i proživljavana liturgija pripomogla tom nepravilnom gledanju, ali je vrijeme da se svi, u prvom redu svećenici toga odlučno otresemo. »Liturgijski čini pripadaju čitavom Tijelu Crkve te ga očituju i na nj se odnose, ali pojedine njezine udove dosežu na različit način prema raznolikosti staleža, službi i djelatnog učesća«.

U tom pogledu budimo pripravnici na vrlo temeljite reforme u liturgijskim obredima i neka nitko nikada ne promisli da će što izgubiti, ako u liturgiji bude manje »ljudoslužjenja«. Što više vjernici budu sudjelovali u svetim obredima, što više budu nastupali u snazi svoje krsne milosti to će više Krist u njima živjeti i po njima djelovati na sav svijet. Svakom je Kristovom namjesniku, ako ga je vodio Kristov duh, uvijek bilo geslo: »On mora rasti, a ja se umanjivati!« (Iv 4, 30).

»Klerikalizam« je Crkvi mnogo škodio, a najbolji mu je lijek i ustuk ako se u crkvi i u svim crkvenim obredima vjernicima daje ono mjesto koje im pripada. Po svemu izgleda da je cjelokupna hierarhija u velikoj većini sklona da bezbolno izvede tu operaciju. Mogu biti i pretjerane ili barem jednostrane u zadnje doba često ponavljane parole: »Prestala je Konstantinova era«, »Otrestiti se moramo feudalizma i baroka« i sl., ali svakako se je nadati da će sadanja generacija hierarhije

izvesti ono što Bog od nje traži za spas duša. Olakšala joj je to i Providnost raznim vanjskim zahvatima i promjenama na koje se sve više privikavamo.

Red je da se još po koji svećenik privikne kako mu sudjelovanje vjernika u bogoslužju, osobito u svetoj Misi, ne bi bilo na smetnju. Veliki je dar našega Sabora koncelebracija, »kojom se zgodno očituje svećeničko jedinstvo« (čl. 57) i isto će se njom sigurno i promicati, ali dok se ona ne uvede, barem »koncelebrirajmo« sa svojim vjernicima pa neka nas to stoji ne znam koliko vremena i truda. Preporuka je to J. Dufrasne-a, profesora liturgike u Tournai-u (Belgija), koji u dijecezanskoj reviji govoreći o Euharistiji u liturgijskoj Uredbi piše: »Misnik je u svim Misama na neki način koncelebrant. Prisutan puk tu izvršava svoje svećeništvo sudjelujući kod Euharistije. Svećenik mora o tome voditi računa dijalogirajući s narodom i vršeći obrede u ritmu zajednice. Celebrirati s pukom, uz brigu da ga se učini dionikom u celebriranju, to za svećenika znači priučiti se na koncelebraciju. Zaista, trebat će se naučiti koncelebrirati...« (God. 1964, br. 1, str. 41).

2) Da se što uspješnije provede sudjelovanje vjernika u liturgiji, redovito nije problem u svećeniku koliko u *vjernicima*. Na glavnu su nas poteškoću upozorili naši biskupi u »Vodiču za sudjelovanje vjernika u svetoj Misi« br. 9: »Svećenik ne smije zapasti u malodušnost i popustiti u promicanju takvog sudjelovanja vjernika, iako vjernici iz konzervativnosti budu pokazivali otpor i nerazumijevanje«. Obično mislimo da su drugdje manje konzervativni, a eto su biskupi Francuske i Njemačke u poslanicama nakon liturgijske Uredbe svojim vjernicima najprije tumačili kako se ne smiju čuditi ni protiviti nekim promjenama u liturgiji.

Tu je pojavu njemački liturgista prof. B. Fischer protumačio zgodnom usporedbom. Kad se ošteti ruka ili noga, stavi se u gips. Da se zauzda kobna liturgijska samovolja, nakon tridentskog je sabora Crkva sve obrede okružila strogim propisima u koje nitko nije smio dirati. Uvriježilo se mišljenje kod hierarhije, a još više kod vjernika, da je sve u liturgiji nepromjenjivo. Međutim se gips nosi samo dok je potrebno, ali nam je nekako neobično kad ga skinemo. Tim neobičnije što se duže nosio. Tako je neobično mnogima kad se stoljetne navade u bogoslužju mijenjaju i uvode nove koje će našem naraštaju bolje odgovarati. Svi moramo imati razumijevanja za taj osjećaj vjernika. Proći će to njihovo čuđenje, samo im pomozimo da im sve od Crkve uvedene promjene budu što korisnije.

Ništa tu ne pomaže koliko tumačenje i uvjeravanje. Zgodna će i ustrajna pouka postići više nego što mislimo. Za sudjelovanje vjernika u svetoj Misi pruža nam mnogo gradiva Zbornik »Zajednička žrtva« (naručuje se kod uprave našeg lista za samih 600 Din). Na osobit smo način dužni vjernicima tumačiti saborsku Uredbu o svetom bogoslužju, zasad njezin opći sadržaj i duh, a zatim sve promjene koje nadodu na temelju Uredbe. Bilo bi vrlo žalosno i štetno misliti da ta Uredba neće zanimati naše vjernike i da je neće shvatiti. Iskustvo će pokazati drukčije. Evo samo jedan primjer: preč. Grgić iznio je u zadarskoj katedrali vjernicima u nekoliko govora sadržaj liturgijske Uredbe, pa je među te raspačao preko 200 primjeraka Uredbe. Slično se može svugdje poduzeti.

Sudjelovanje vjernika u liturgiji je ideal koji bi svaki svjesni svećenik sigurno htio postići. Neće nam biti donešen na tanjur, nego ga zaista treba postići. Bog će nam i ljudi za to određeni bez sumnje pomoći, ali samo pomoći. Ne žalimo za gipsom liturgijskog formalizma, što ga Crkva u naše dane skida, nego svi poradimo da kroz sve udove crkvenog tijela prostruji novo proljeće liturgijskog života!

o. MARTIN Dr KIRIGIN OSB

PSALAM 92 (93)

I ovaj je Psalm bez naslova.¹⁾ Analizirajući ga ipak možemo zaključiti da spada među psalme posvećenja šatora ili hrama.

Analiza, naime, dolazi do slijedećeg zaključka: Yahweh je postao kraljem svoga naroda, koji će imati najveću korist

¹⁾ LXX imaju naslov: »Pohvalna pjesma Davidova. Uoči subotnjeg dana, kad se čovjek nastanio na zemlji«. Osim povjesne oznake, kojom se određuje auktor psalma, i osim liturgijske oznake, kojom se određivao način kako se psalam imao pjevati, naslov sadrži i oznaku o njegovoj liturgijskoj uporabi. Kaže, naime, da se psalam pjevao uoči subotnjeg dana, tj. u petak. U naslovu se također iznosi razlog liturgijske uporabe: tog dana je stvoren prvi čovjek i tom je činjenicom sav ljudski rod postao Božjom svojinom. Dosljedno ovoj činjenici Bog se mora smatrati punim pravom kraljem ne samo svog naroda, nego i cijelog čovječanstva. Ovo je jedan jaki razlog da narod proglasi Boga svojim kraljem, ali ipak o njemu se uopće ne govori u psalmu, te stoga moramo zaključiti, da nam liturgijska uporaba ne kaže ništa o samom sadržaju psalma.